

SEIMO NARIO PRANO VIKTORO RAULINAIČIO ĮŽVALGOS APIE PARLAMENTARIZMO DVASIĄ

DR. AUDRONĖ VEILENTIENĖ

„Istorijos šaltinių“ skiltyje baigiame I, II ir III Seimo nario, teisės daktaro Prano Viktoro Raulinaičio¹ knygos „Parlamentarizmas“ publikavimą ir pateikiame P. V. Raulinaičio III knygos dalį „Moderninė parlamentarizmo dvasia“, sudarytą iš 7 skyrių. Šioje dalyje autorius apibūdino parlamento narių išsiskaidymą į grupes ir partijas, Lietuvos Seimo partinę diferenciaciją, atskleidė, kaip parlamentą veikia viešoji nuomonė, aptarė referendumų rūšis ir praktiką užsienio šalyse, parlamento frakcijų lyderių įtaką, skirtingą demokratijos sampratą įvairių šalių parlamentuose ir bandė prognozuoti ateities galimybes.

Rašydamas apie Lietuvos Seimo partinę diferenciaciją, P. V. Raulinaitis padarė išvadą, kad Lietuvos ir pasaulio parlamentai yra praradę pirmąją svarbą, nes viską lemia partijų suvažiavimų nutarimai. Anot P. V. Raulinaičio: „Jeigu kartais Seime ir yra karštai ir daug kalbama, tai tos kalbos skiriamos visai ne tam, kad įtikintų parlamento atstovus ir jų nuomonę pakreiptų, kas yra iliuzorinis dalykas, bet tik tam, kad tos pasakytos kalbos būtų paskelbtos skaitančiai publikai.“² Jis teigė, kad spauda turi didelę įtaką viešosios nuomonės formavimui, todėl ji gali veikti „į visas įstatimdavystės kryptis“. P. V. Raulinaitis rašė, kad viešoji nuomonė yra būtinai reikalinga demokratinėse ir parlamentinėse valstybėse, „kad parlamentas galėtų tinkamai atsto-

¹ Plačiau apie P. V. Raulinaitį – Veilentienė, Audronė. Įžanga P. V. Raulinaičio straipsniui: tarpukario Lietuvos parlamentaras apie parlamentinę užsienio politikos kontrolę. *Parlamento studijos*, Nr. 14, 2013. Interneto prieiga: <http://www.parlamentostudijos.lt/Nr14/14_saltiniai_1.htm>

² Raulinaitis, P. V. *Parlamentarizmas*. Klaipėda, 1925, p. 91.

vauti Tautai, o vyriausybė žinotų šalies norus“. Bet kartu jis pripažino, „kad išrinktasai parlamentas dažnai savy užsidaro ir greitai nustoja jautęs ir atstovavęs tikrąją viešąją tautos nuomonę“³. Be to, autorius teigė, kad ir išrinktasis parlamentas negalės atstovauti viešajai nuomonei, jei rinkimus jis laimėjo panaudojęs klaidinančią agitaciją ir propagandą.

Aprašydamas referendumų rūšis ir praktiką Šveicarijoje, Vokietijoje ir Prancūzijoje, autorius aiškino, kad Lietuva nėra pilietiškai ir politiškai priaugusi spręsti valstybei svarbius klausimus tokiu būdu. P. V. Raulinaitis nurodė frakcijų lyderius, kurie daro lemiamą įtaką, svarstant įvairius klausimus frakcijose: Krikščionių demokratų – Mykolas Krupavičius, Antanas Šmulktys, Leonas Bistras, Juozas Vailokaitis, Petras Jočys, Kazimieras Jokantas, Feliksas Mikšys, Justinas Staugaitis, Eliziejus Draugelis, Pranas Kasakaitis, Valstiečių liaudininkų – Mykolas Sleževičius, Zigmąs Toliušis, Socialdemokratų – Kipras Bielinis ir kt.

Skyriuje „Parlamentas ir demokratija“ P. V. Raulinaitis pabrėžė, kad įvairiose šalyse demokratijos samprata yra skirtinga, todėl skiriasi parlamento požiūris į nuosavybę, vyrų ir moterų teises ir kt.

Paskutiniame knygos skyriuje „Ateities galimybės“ autorius daug dėmesio skiria parlamento silpnosioms pusėms. Viena iš jų – grupės politikų, kurie, vis perrenkami į parlamentą, vėliau siekia praplėsti parlamento galias, susidarymas. Norėdamos išvengti tokio parlamento įsigalėjimo kai kurios šalys turi Senato arba Aukštutinių rūmų instituciją, tačiau geriausia parlamento kontrolė, autoriaus nuomone, yra tai, kad parlamentas renkamas neilgam laikui, o prezidentui ar karaliui suteikta teisė jį paleisti. Aptardamas parlamento ir vykdomosios valdžios santykius P. V. Raulinaitis rašė, kad valstybėse, kuriose parlamentarai per daug naudoja savo teises, rinkėjai siekia labiau sustiprinti prezidento galias. Jis paminėjo, kad Baltijos valstybėse

³ *Ten pat*, p. 92.

parlamento teisės yra išplėstos, o prezidentai ypatingomis teisėmis pasigirti negali, todėl aktyviai nesireiškia.

Autorius numatė, kad ateityje galimas aukštesnis tautos bendravimas su parlamentu ir vykdomąja valdžia per referendumus. Jis padarė logišką išvadą, kad kuo labiau tauta išsilavinusi, tuo mažiau ji pakečia valdymo jungą ir nori pati save valdyti referendumais priimdama įstatymus ir kontroliuodama vykdomosios valdžios administravimą. Tačiau P. V. Raulinaitis aiškino, kad referendumo institucija gali tinkamai funkcionuoti tik aukštos kultūros valstybėse. Aptardamas tarptautinį bendradarbiavimą, autorius Tautų Sąjungą, įkurtą po Pirmojo pasaulinio karo, prilygino Tautų Senatui ir padarė išvadą, kad vėliau gali būti renkamas tarptautinis Tautų parlamentas.

Knygos pabaigoje autorius rašė: „Tuo tarpu mums pravartu naudotis esamomis konstitucinėmis laisvėmis, jas auklėti visuomenėje ir taip sutvarkyti mūsų šalies parlamentinę gyvenimą, koordinuojant Seimo ir vyriausybės darbus, kad šalies parlamentinė institucija būtų toji šventovė, kurioje nerastų vietos asmeniniai partijų ar atskirų asmenų interesai, o būtų šventai saugojami ir atstovaujami visos tautos reikalai ir dirbama visų piliečių laisvei, gerovei ir kultūrai kelti.“⁴

Knygoje autorius panaudojo 8 šalių konstitucijas, įstatymų rinkinius ir gausią įvairių šalių istoriografiją šia tema. Rašydamas apie parlamentarizmą, jis siekė, kad lietuvių tauta būtų politiškai išprususi. Tikimės, kad buvusio Lietuvos Seimo nario Prano Viktoro Raulinaičio Europos ir Lietuvos parlamentarizmo istorijos ir parlamentinės veiklos analizė bus įdomi savo įžvalgomis ir naudinga šiuolaikinio parlamentarizmo tyrėjams.

Dėkojame Kauno technologijos universiteto veteranų klubo „Emeritus“ narei doc. Laimai Papeckienei, kompiuteriu surinkusiai šio istorijos šaltinio tekstą.

⁴ *Ten pat*, p. 106.